Nr 248.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen; given Stockholms slott den 20 mars 1917.

Under åberopande av bifogade i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga följande

Förslag

till

ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen.

Regeringsformen.

§ 4.

Konungen äger — — — — rena evangeliska läran. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet.

§ 5.

För särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas statsdepartement till det antal, lägst åtta och högst tio, som bestämmes i särskild av

Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

För varje departement utser Konungen bland statsrådets ledamöter en chef och föredragande. Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena.

§ 6.

Statsrådet skall bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. Bland de tre statsråden utan departement böra minst två hava förvaltat civil beställning.

Av statsrådets ledamöter utnämne Konungen en att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

Statsrådets ledamöter äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara.

§ 15.

Kommandomål, varmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap av högste befälhavare över krigsmakten till lands och sjöss, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han själv förer riksstyrelsen, avgöra i närvaro av chefen för det departement, dit ärendet hörer. Honom åligge — — — — gott synes.

Riksdagsordningen.

§ 6.

1. Första kammarens — — — — valet skett.
2. Varje landstingsområde — — — — rikets folkmängd.
3. För valkrets — — — — en riksdagsman.
4. Därest det — — — — en riksdagsman.
5. Det antal — — — — utöva riksdagsmannakallet.
6. Upphör stad — — — — tillkomma staden.
7. Äro icke — — — — genom lottning inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av — — — — fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 10.

För en var — — — — det andra insändes till det departement, till vilket justitieärendena höra.

§ 20.

För en var — — — — det andra insändes till det departement, till vilket justitieärendena höra.

§ 32.

1. Innan riksdagen sammanträder, företages inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, eller den — — — — granskning av de till departementet inkomna — — — — genast verkställas.

2. Vardera kammaren — — — — obehörig förklarad.

§ 33.

1. Så snart riksdagen — — — — granskning blivit av chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, eller den — — — — vice talman.

2. Då i — — — — vice talman.

3. Innan sådant — — — — levnadsåren äldst.

4. Vid samtidigt — — — — förfallet upphört.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer — — — — omförmälda stadga.

2. Utskottet skall vidare meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av dit hänvisade frågor angående stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av lagar och författningar rörande statsrådets ansvarighet, om statsdepartementen, om förvärvande och förlust av medborgarrätt, om rikets vapen och flagga och om allmänt kyrkomöte så ock av kommunallagarna.

3. Utskottet åligger — — — — regeringsformen stadgat.

4. Utskottet tillkommer — — — — vägrar proposition.

§ 43.

1. Jordbruksutskottet, som — — — — i vad den angår jordbruksärenden, åligger att granska — — — — hänvisade jordbruksärenden.
2. Utskottet åligger — — — — och skjutsväsende.

Tryckfrihetsförordningen.

§ 1.

— —

4:o. Utgivare av dagblad eller periodiska skrifter anmäle sig, jämte titeln och tryckningsorten, hos chefen för justitiedepartementet, med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra. Denne äger att, såvida — — — — utgivande förekommer.

— —

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott tisdagen den 20 mars 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med övriga departementschefer anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot:

»Genom en den 14 maj 1914 till nämnda års senare riksdag avlåten proposition, nr 79, framlade Kungl. Maj:t till riksdagens prövning förslag till vissa grundlagsändringar, avseende att möjliggöra en omläggning av gällande departementsindelning. Av skäl, som jag i det följande skall beröra, blev propositionen avstyrkt av konstitutionsutskottet samt avslagen av riksdagen, som var den sista i treårsperioden för val till andra kammaren. Då den innevarande perioden utlöper med detta år, får jag, som ansett nämnda viktiga fråga böra tagas under förnyat övervägande, nu ånyo underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning.

1914 års förslag ang. förändrad departementsindelning.

Enligt omförmälda förslag skulle i regeringsformen upptagas stadganden, *dels* att för särskilda grenar av rikets styrelse skulle finnas lägst åtta, högst tio statsdepartement ävensom att departementens antal skulle inom dessa gränser bestämmas i särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, tillika angivande varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde, *dels ock* att statsrådet skulle bestå av cheferna för departementen samt tre statsråd utan departement. Då departementens antal kunde växla från åtta till tio, skulle således antalet statsråd bliva lägst elva och högst tretton.

Motiveringen till sagda förslag innehålles i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914, vilket protokoll bifogats förutnämnda proposition; och torde berörda yttrande få fogas såsom bilaga vid protokollet för denna dag.»

Efter att hava uppläst omförmälda förslag och yttrande, anförde föredragande departementschefen vidare:

Konstitutionsutskottet.

»Över nämnda förslag till grundlagsändringar avgav konstitutionsutskottet utlåtande, nr 15, däri utskottet yttrade huvudsakligen följande: För den uppfattningen, att bestämmelserna om statsdepartementens antal och benämningar icke borde vara av grundlags natur, talade utan tvivel goda skäl. Ett avskiljande ur regeringsformen av dessa bestämmelser måste anses stå i full överensstämmelse med den utveckling, som våra grundlagar sedan lång tid tillbaka genomgått. För en dylik förändring hade även framhållits praktiska skäl, nämligen behovet av enklare och smidigare former för vidtagande av förändringar i statsrådets organisation än det långsamma och tunga förfarandet vid grundlagsändringar. Utskottet hyste den mening, att ett sådant behov förelåge. Men utskottet funne sig också böra framhålla, att med det förslag, som av Kungl. Maj:t blivit framlagt, det sålunda uppställda önskemålet endast så till vida blivit tillgodosett, som regleringen av departementens antal — inom en i regeringsformen fastslagen gräns av lägst åtta och högst tio — samt av departementens namn och verksamhetsområden hänvisats till en särskild, av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag, medan däremot i regeringsformen skulle kvarstå såväl bestämmelsen om de konsultativa statsrådens antal, tre, som även föreskriften, att minst två av dessa borde hava förvaltat civil beställning. Det vore tydligt, att ökningen i smidighet och rörlighet beträffande ifrågavarande bestämmelser alltså inskränkte sig till vad som kunde anses vara vunnet genom själva departementsindelningens överförande från grundlag till lag, och fråga torde vara, om denna vinst ur berörda synpunkt kunde anses tillräcklig.

För utskottet hade emellertid den grundläggande frågan varit den, huruvida en övergång från den nuvarande ordningen, med hela departementsindelningen fastslagen i regeringsformen, till den av Kungl. Maj:t föreslagna, med departementens antal, namn och verksamhetsområden reglerade genom lag, kunde ske i sådan form och med sådana förutsättningar, som innehölles i propositionen. Enligt utskottets mening måste en första förutsättning för ifrågavarande bestämmelsers överförande till en särskild lag vara, att, därest behövliga förslag till ändringar i grundlagarna antoges såsom vilande, desamma icke förekomme till definitivt avgörande förr, än den blivande lagen blivit framlagd och granskad, och denna lags antagande sålunda direkt förbundes med grundlagsförändringarnas genomförande. Emellertid ansåge utskottet, att för en riktig handläggning av denna fråga också krävdes en annan förutsättning, nämligen den, att redan vid den första behandlingen av de föreslagna grundlagsändringarna riksdagen sattes i tillfälle att bedöma och preliminärt ena sig om innehållet i den nya lag, som skulle ersätta de grundlagsföreskrifter, vilka föresloges till uteslutning ur regeringsformen.

Enär enligt utskottets mening, den omständigheten, att propositionen icke gåve någon utgångspunkt för en preliminär överenskommelse om den nya lagens innehåll, utgjorde ett bestämt hinder att då förorda Kungl. Maj:ts förslag till grundlagsändringar, hemställde utskottet, att propositionen icke måtte vinna riksdagens bifall.

Av ett antal reservanter inom utskottet gavs uttryck åt den meningen, att ifrågavarande bestämmelser borde bibehållas i grundlag.

Vad konstitutionsutskottet i sitt berörda utlåtande hemställt blev av riksdagen bifallet. **Riksdagen.**

Jämväl under tiden efter 1914 har frågan om nya departements inrättande varit föremål för upprepade framställningar såväl i särskilda till Kungl. Maj:t ingivna skrivelser — från åttonde och nionde svenska handelskammarmötena, föreningen representanter för handel och industri, svenska handelsagenters förening samt svenska teknologföreningen — som ock interpellationsvis i riksdagen. **Senaste framställningar i ämnet.**

För att icke undanskjutas på ytterligare tre år måste frågan om förändrad departementsindelning föreläggas innevarande års riksdag. Jag har alltså nu att redogöra för huru jag tänkt mig, att den önskade reformen skall kunna genomföras. *Departementschefen.*

Då jag inför Kungl. Maj:t anmälde 1914 års förslag till grundlagsändringar, anförde jag, att ett dylikt förslag borde så avfattas, att det

såvitt möjligt lämnade statsmakterna fria händer att vidtaga de reformer med avseende å departementsindelningen, som efter prövning av alla därpå inverkande omständigheter kunde befinnas vara de lämpligaste. Tillika uttalade jag såsom min mening, att i förslaget icke borde ingå andra ändringar än sådana, som med nödvändighet betingades av de reformer i departementsindelningen, vilka kunde ifrågakomma att genomföras. — Jag är allt fortfarande av den uppfattningen, att ett förslag rörande förändrad departementsindelning bör, i vad detsamma avser ändringar i grundlag, upprättas i enlighet med de av mig sålunda angivna allmänna grunder; och då jag icke funnit anledning att vidtaga någon ändring i de särskilda bestämmelserna i 1914 års förslag, anser jag alltså detsamma böra, i oförändrad form, ånyo framläggas för riksdagen.

För den vidare motiveringen till förslaget får jag åberopa mitt omförmälda yttrande till statsrådsprotokollet den 14 maj 1914.

Genom de föreslagna grundlagsbestämmelserna är emellertid endast själva den ram given, i vilken de särskilda stadgandena om departementens antal, deras benämningar och verksamhetsområden skola infogas. I fråga om sistnämnda stadganden måste, enligt sakens natur, förslag föreläggas riksdagen inom sådan tid, att detsamma kan antagas i sammanhang med det slutliga godkännandet av motsvarande grundlagsändringar.

Emellertid hava de trängande och vanskliga frågor på lagstiftningens och andra områden, vilka sammanhänga med de senare årens av världskriget förorsakade särskilda förhållanden, hindrat statsrådets ledamöter att ägna förevarande synnerligen svårlösta spörsmål erforderligt övervägande. Jag är således icke för närvarande beredd att inför Kungl Maj:t framlägga slutgiltigt och detaljerat förslag i denna del av ämnet. Huruvida ett sådant förslag kan tänkas föreligga utarbetat så tidigt under år 1918, att det kan hänskjutas till nämnda års riksdag, därom vågar jag icke nu med bestämdhet uttala mig. För det fall, att detta icke skulle låta sig göra, anvisar riksdagsordningen den utväg, att grundlagsförslagets slutliga antagande uppskjutes till någon av de senare riksdagarna i treårsperioden. Men då frågan om det sätt, varpå en förändring i departementsindelningen lämpligast bör genomföras, torde komma att bliva föremål för mycken meningsskiljaktighet, lärer det icke kunna med någon grad av säkerhet påräknas, att ett förslag i ämnet, framlagt exempelvis vid 1919 års riksdag, skulle komma att av riksdagen antagas. Därest förslaget då lämnades utan bifall, skulle detta innebära, att frågan icke kunde avgöras förrän under den därefter följande treårsperioden.

Vid nu angivna förhållanden synes mig den bästa lösningen stå att vinna medelst en provisorisk anordning, varigenom, i sammanhang med

det slutliga antagandet av ifrågavarande grundlagsändringar, de nu gällande, i regeringsformen upptagna bestämmelserna om departementsindelningen överflyttas till en särskild av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag.

På sådant sätt gick man till väga år 1876, då det gällde att från tryckfrihetsförordningen till civil lag överföra stadgandena om äganderätt till skrift. Enligt en nämnda år slutligen antagen grundlagsändring insattes i 1 § tryckfrihetsförordningen, i stället för sistnämnda stadganden, en bestämmelse av innehåll, att angående äganderätt till skrift skulle gälla vad som stadgades i särskild lag, stiftad i den ordning, 87 § regeringsformen föreskreve. Något förslag till lag angående den litterära äganderätten kunde dock ej, såsom avsett varit, föreläggas sagda års riksdag. Då sålunda genom antagande av det riksdagen förelagda förslag till grundlagsändring en lucka i lagstiftningen skulle hava uppstått, såvida icke genom en civillag de ur tryckfrihetsförordningen uteslutna stadgandena om äganderätt till skrift bibehållits vid gällande kraft till dess en fullständigare lag hunne komma till stånd, utfärdades samma år, i enlighet med ett av Kungl. Maj:t framställt och av riksdagen bifallet förslag, en förordning angående äganderätt till skrift, genom vilken berörda stadganden blevo såsom civillag tills vidare bibehållna. I enlighet med sin interimistiska natur fick 1876 års förordning en helt kort giltighetstid; den efterträddes redan år 1877 av en ny lag i ämnet.

Genom ett sådant förfaringssätt i förevarande fall skulle nu gällande ordning i fråga om departementsindelningen bliva tills vidare bestående, dock så, att bestämmelserna därom finge sin plats, icke som nu i regeringsformen, utan i en särskild författning av lags natur. Därigenom vunnes de fördelar, att å ena sidan stadgandena angående departementsindelningen komme att — med den begränsning, som angives av de av mig föreslagna bestämmelser i regeringsformen — lösgöras från den omständliga procedur, som är föreskriven beträffande ändringar i grundlag, och å andra sidan det för nämnda indelning nu gällande systemet bibehölles, till dess ett mera ändamålsenligt kunde hinna genomföras.

I anslutning till vad jag nu anfört, har jag låtit upprätta förslag till lag om statsdepartementen. Detta förslag, vid vars avfattande hänsyn tagits jämväl till motsvarande bestämmelser i det av departementalkommitterade framlagda förslaget till lag om statsdepartementens antal och organisation, återgiver de i § 6 regeringsformen upptagna bestämmelser angående den nu gällande departementsindelningen; dock har vad i nämnda paragraf sägs om försvarsdepartementens chefer såsom konungens rådgivare

i kommandomål uteslutits såsom överflödigt med hänsyn till de fullständigare bestämmelserna i § 15 regeringsformen. Vidare angiver förslaget departementens huvudsakliga verksamhetsområden, sådana de för närvarande äro bestämda.

Ifrågavarande lagförslag, som i enlighet med vad jag förut yttrat skulle föreläggas 1918 års riksdag till antagande i sammanhang med förutnämnda förslag till grundlagsändringar, torde få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.»

Föredragande departementschefen hemställde därefter, att omförmälda förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Nils Berlin.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

om statsdepartementen.

Härigenom förordnas, att statsdepartementen skola vara åtta och hava följande huvudsakliga verksamhetsområden, nämligen:

utrikesdepartementet: utrikes ärendena;

justitiedepartementet: lagärenden och justitieförvaltningen;

lantförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till lands;

sjöförsvarsdepartementet: försvarsväsendet till sjöss;

civildepartementet: inre civil förvaltning, ärenden angående allmänna hälso- och sjukvården samt ärenden av social natur, så ock ärenden rörande samfärdselanstalter och allmänna arbeten;

finansdepartementet: finansförvaltningen och skatteväsendet samt ärenden rörande handel, industri och sjöfart;

ecklesiastikdepartementet: kyrkoärenden samt ärenden rörande undervisning, vetenskap och konst; samt

jordbruksdepartementet: ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar.

Denna lag träder i kraft den dag, då riksdagens beslut, varigenom riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen, varder i grundlagsenlig ordning hos Kungl. Maj:t anmält.

Bilaga.

Utdrag av protokollet över justitiedepartemensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 14 maj 1914.

Närvarande:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Efter gemensam beredning med övriga departementschefer anmälde chefen för justitiedepartementet, statsrådet Hasselrot, *dels* ett av kommitterade för statsdepartementens organisation m. m. — departementalkommitterade — den 31 december 1912 avgivet betänkande med förslag till den svenska centralförvaltningens omorganisation *och dels* departementalkommitterades gemensamt med kommittén för kommerskollegiets organisation — kommerskollegiikommittén — den 5 juli 1913 avgivna betänkande med detaljerat förslag i fråga om organisationen av ett departement för handel, industri och sjöfart (handelsdepartementet).

Härefter anförde departementschefen, statsrådet Hasselrot:

Historik. Genom införandet år 1840 av departementalstyrelsen, vilken framgick såsom resultat av de olika förslag till reformer med avseende å statsrådets sammansättning och verksamhet, som tid efter annan framträtt alltsedan tillkomsten av 1809 års regeringsform, lades en fast och varaktig grund till den svenska centrala förvaltningens organisation i högsta instans. Att emellertid denna organisation därmed icke var eller kunde vara slutgiltigt fastställd, ligger i sakens natur. Ty samhällslivets fortgående utveckling i såväl allmänt kulturellt som ekonomiskt och tekniskt hänseende har med nödvändighet fört med sig, att den utformning beträffande statsförvaltningens organ, som en gång givits, måste, för att förvaltningen skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sina uppgifter, tid efter annan undergå förändringar och omdaningar. Det är sålunda att betrakta allenast såsom en naturlig företeelse, att jämväl efter departementalreformens genomförande en mångfald reformförslag uti här ifrågavarande hänseende sett dagen, vilka alla, ehuru på olika vägar, sökt ernå det gemensamma målet: den högsta statsförvaltningens bästa möjliga anpassning efter förhandenvarande tids- och samhällsförhållanden. En av de vägar, på vilka man sökt vinna nämnda mål, har varit inrättande av nya statsdepartement, varmed ock understundom förbundits frågan om sammanslagning av redan befintliga departement, en annan har åsyftat avskiljande från departementens handläggning av sådana grupper av ärenden, som ansetts lämpligen kunna och böra av annan myndighet handläggas. I förstnämnda hänseende avläts från Kungl. Maj:ts sida vid 1856—58, 1868 och 1885 års riksdagar propositioner om inrättande av nya departement. Vid 1856—

58 års riksdag avsåg framställningen ett departement för allmänna arbeten och kommunikationsanstalter, vid 1868 års riksdag ett departement för näringar, kommunikationer och allmänna arbeten samt vid 1885 års riksdag ett departement för lantbruk, industri och handel. Ingen av dessa framställningar ledde till åsyftat resultat. Däremot inrättades, på förslag av Kungl. Maj:t, år 1900 jordbruksdepartementet, genom vars tillkomst antalet statsdepartement ökades från det förutvarande sju till åtta. Men därmed hade ingalunda departementsfrågan ens för den närmaste tiden fått sin lösning. Från målsmännen för de näringsgrenar — handel, industri och sjöfart — vilkas intressen icke kunnat särskilt tillgodoses vid det nya departementets bildande och vilka under senare tider företett ett synnerligen livligt uppsving, framställdes krav på representation genom ett särskilt departement; de sociala ärendenas växande betydelse påvisade behovet av särskilda anordningar för dessa ärendens behöriga handläggning inom administrationen; och slutligen gjorde sig den allt sedan det första byggandet av statsjärnvägar i Sverige uppställda fordran på ett bättre tillvaratagande av kommunikationsväsendets angelägenheter alltjämt gällande. Dessa olika strävanden fingo sitt uttryck i tre särskilda riksdagsskrivelser, nämligen skrivelsen den 19 maj 1905, däri anhölls, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till inrättande av ett nytt statsdepartement, omfattande handel, industri och sjöfart, den 20 mars 1907, vari riksdagen hemställde, att Kungl. Maj:t, vid prövningen av spörsmålet om inrättande av ett nionde statsdepartement, eller ett departement för handel, industri och sjöfart, även ville taga under omprövning frågan om sociala regeringsärendens sammanförande under ifrågavarande eller annat departement, med angivande i benämningen å departementet av detta dess verksamhetsområde, och till riksdagen avgiva de förslag till grundlagsändringar, vartill denna prövning kunde föranleda, samt den 22 maj 1908, däri riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t ville vid behandlingen av frågan om omreglering av statsrådet och inrättande av nya statsdepartement särskilt taga i övervägande, vilka åtgärder kunde anses lämpliga för tillgodoseendet av kravet på en mera enhetlig och sakkunnig behandling av de ärenden, som anginge kommunikationer och allmänna arbeten.

Jämsides med nu nämnda krav på omläggningar inom departementsorganisationen hade reformarbetet inriktats på de förut omförmälda åtgärderna beträffande sammanslagning av befintliga departement samt avskiljande från departementen av vissa grupper av ärenden. Frågan om sammanslagning har avsett lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen. Tanken på en dylik förening av de båda försvarsdepartementen uttalades första gången av konstitutionsutskottet vid 1868 års riksdag och frågan har därefter vid upprepade tillfällen genom inom riksdagen väckta motioner dragits under riksdagens prövning. År 1894 uppdrog Kungl. Maj:t åt en kommittè att verkställa utredning, huruvida de båda försvarsdepartementen kunde och borde förenas till ett departement. Denna kommitté avgav påföljande år betänkande i ämnet och uttalade sig därvid för en förening av departementen under vissa av kommittén angivna villkor och förutsättningar. Tre av kommitténs sju medlemmar hyste emellertid en motsatt uppfattning och avstyrkte på angivna grunder en sådan sammanslagning; och vid framläggande av proposition om inrättande av jordbruksdepartementet fann Kungl. Maj:t ej skäligt föreslå riksdagen någon ändring i den nuvarande anordningen med två försvarsdepartement.

Frågan om försvarsdepartementens sammanslagning har senast varit föremål för behandling vid 1911 års riksdag.

Beträffande slutligen spörsmålet om utsöndring från departementen av en del grupper av ärenden hade förslag i sådant avseende vid flera föregående tillfällen blivit framställda, till dess år 1909, på framställning av Kungl. Maj:t, följde upprättandet av en särskild regeringsrätt, till vars prövning och avgörande överlämnats det stora flertalet av de förut utav Kungl. Maj:t i statsrådet handlagda administrativa besvärsmålen.

Departementalkommitterades uppdrag.

Medan det förslag till grundlagsändringar, som avsåg inrättandet av regeringsrätten, ännu var vilande, uppdrog Kungl. Maj:t den 11 december 1908 åt särskilda sakkunniga — departementalkommitterade — att verkställa en allsidig undersökning angående de förändringar, vilka, under förutsättning att en regeringsrätt komme till stånd, kunde finnas erforderliga eller lämpliga i statsdepartementens genom grundlag fastställda indelning såväl som i personalen och arbetssättet inom departementen samt den närmare fördelningen av ärendena departementen emellan, därvid jämväl borde komma under övervägande, huruvida för vissa ärenden annan ordning för deras beredning och avgörande än den nu gällande kunde vara av förhållandena påkallad. Därjämte uppdrogs åt kommitterade att avgiva förslag till lönestater för departementen, i vilket avseende det uppdrag, som lämnats den s. k. löneregleringskommittén, avskilts från nämnda kommitté och överlämnats till ifrågavarande kommitterade.

Vid departementalkommitterades tillsättande erinrade dåvarande chefen för justitiedepartementet om de tre i det föregående omförmälda riksdagsskrivelserna av år 1905 rörande inrättande av ett nytt departement för handel, industri och sjöfart, år 1907 om de sociala ärendenas sammanförande inom ett departement samt år 1908 angående en mera enhetlig och sakkunnig behandling av ärenden rörande kommunikationer och allmänna arbeten. Likaså berörde departementschefen frågan om de båda försvarsdepartementens sammanslagning, därvid departementschefen bragte i erinring, att denna fråga behandlats av den av mig förut omnämnda, år 1894 tillsatta kommittén, vars utlåtande, såsom nyss sagts, icke föranledde någon framställning till riksdagen. Det läge, vari frågan om överflyttande av en betydande del av de administrativa besvärsmålen till regeringsrätten vid tiden för kommitterades tillsättande befann sig, ansågs utgöra ännu ett skäl för verkställande av den åt kommitterade anförtrodda utredningen, då regeringsrättens tillkomst förutsattes komma att göra en ändrad fördelning av ärendena mellan departementen önsvärd och sålunda ägde samband med de spörsmål, vilka genom berörda riksdagsskrivelser underställts Kungl. Maj:ts prövning.

Det uppdrag, som lämnats departementalkommitterade, innefattar, såsom av det förut sagda framgår, förutom en löneregler ing för departementen, två huvudsakliga uppgifter, nämligen att verkställa undersökning rörande erforderliga eller lämpliga förändringar i *departementsindelningen* — den högsta statsförvaltningens uppdelning på särskilda departement och den därav beroende fördelningen av ärendena departementen emellan — samt att utföra sådan undersökning beträffande *departementens inre organisation och arbetssätt samt ordningen för regeringsärendenas beredning och avgörande.*

Det förslag, som kommitterade på grundvalen av nyssnämnda uppdrag numera avgivit, innebär en djupgående och i detalj utarbetad omläggning av nu bestående förhållanden i omförmälda hänseenden. Förslaget innehåller även, förutom övriga författningsförslag, sådana ändringar i rikets grundlagar, som av kommitterade ansetts nödiga för genomförande av de utav kommitterade härutinnan åsyftade reformerna. Slutligen ingår ock i förslaget en lönereglering för departementen. **Departementalkommitterades betänkande.**

Jag torde till en början få i korthet angiva själva de huvudgrunder, på vilka kommitterades synnerligen omfattande betänkande är byggt, därvid jag dock utelämnar frågan om departementens lönereglering.

Beträffande *departementsindelningen* hava kommitterade, efter angivande av vissa allmänna synpunkter för densamma, hemställt: *Departementsindelningen.*

att ett nytt departement inrättas för *handel, industri och sjöfart* (handelsdepartementet);

att likaledes ett nytt departement bildas för *samfärdselsanstalter och allmänna arbeten* (kommunikationsdepartementet);

att *lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen* förenas till ett departement (försvarsdepartementet);

att *ärenden av social natur* i så stor omfattning, som lämpligen kan ske, sammanföras i civildepartementet;

att för ärenden rörande *allmän undervisning, vetenskap och konst* bildas ett särskilt *undervisningsdepartement*; samt

att ecklesiastikdepartementet, efter utsöndring av sistnämnda samt vissa andra ärenden, sammanslås med justitiedepartementet till ett *justitie- och kyrkodepartement.*

Vid detta förslag till departementsindelning hava kommitterade utgått från, att övriga nu befintliga departement skola bestå, dock med de förändringar i avseende å förvaltningsområden, vilka föranledas av nämnda förslag eller eljest i samband därmed funnits nödiga eller lämpliga.

Då alltså enligt förslaget å ena sidan två nya departement skola skapas, men å andra sidan lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen sammanslås till ett försvarsdepartement, kommer *departementens antal att ökas från åtta till nio* och, under förutsättning att någon rubbning beträffande statsrådets sammansättning i övrigt icke sker, *statsrådsledamöternas antal att höjas från elva till tolv.*

Vad särskilt beträffar de till inrättande föreslagna två nya departementens blivande förvaltningsområden, hava kommitterade hemställt, att följande ärendesgrupper skulle överföras till

Handelsdepartementet:

från *finansdepartementet:* de ärenden angående handel, industri och sjöfart, som nu handläggas i detta departement;

från *justitiedepartementet:* ärenden angående tillämpning av lagen om skydd för varumärken;

från *utrikesdepartementet:* den kommersiella informationen samt frågor om ersättning till konsuler för utgifter för sjömän m. m.;

från *sjöförsvarsdepartementet:* ärenden angående lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna vid rikets kuster, sjökarteverket och nautiskt-meteorologiska byrån, skeppsmätning samt bildnings- och undervisningsanstalter för sjöfartsnäringen;

från *civildepartementet:* ärenden rörande elektriska anläggningar, eldfarliga oljor och explosiva varor samt koncessioner å bearbetning av stenkolsfyndigheter;

från *ecklesiastikdepartementet:* ärenden angående den lägre tekniska undervisningen;[1]

från *jordbruksdepartementet:* ärenden rörande torvindustrien, vissa ärenden angående husslöjd, vissa gruvärenden (kronans jordägarandel i gruva, åtgärder för inmutning för kronans räkning av malmfyndigheter m. m.) ävensom geologiska ärenden.

Kommunikationsdepartementet:

från *civildepartementet:* ärenden rörande järnvägar, post, telegraf och telefon, väg-, kanal-, farleds- och hamnanläggningar ävensom kommunikationsväsendet i övrigt, vattenfall, i den mån sådana ärenden ej tillhöra annat departement, byggnadsväsendet och stadsplaneväsendet;

från *finansdepartementet:* ärenden rörande staten tillhöriga byggnader och tomter, i den mån dessa ärenden icke tillhöra annat departement;

från *jordbruksdepartementet:* ärenden rörande väg-, färje- och brohållningsskyldighet, skjutsväsendet och gästgiverier, allmän flottning, byggande i kungsådra, vattenavlednings-, avdiknings-, odlings- och frostminskningsföretag samt hydrografiska färskvattensundersökningar; samt

från *ecklesiastikdepartementet:* ärenden rörande ritningar till kyrkor och kyrkliga föremål.

Förutom den omgruppering av ärenden, som är en omedelbar följd av kommitterades förslag till departementsindelning, hava kommitterade ansett sig böra göra särskilda framställningar om en del större ärendesöverflyttningar de olika departementen emellan, varibland må omnämnas utsöndring till andra departement av vissa lagstiftningsärenden, som nu tillkomma justitiedepartementet, och sammanförande i jordbruksdepartementet av ärenden rörande den jordegendom, som tillhör staten eller varöver staten eljest har vård och inseende och som i allmänhet är avsedd för jordbruk.

Till de av kommitterade föreslagna grundlagsändringar, som betingas av eller stå i samband med kommitterades hemställan beträffande departementsindelningen, skall jag i det följande återkomma.

---

[1] Kommerskollegiikommittén har i sitt gemensamt med departementalkommitterade avgivna betänkande angående organisationen av handelsdepartementet såsom sin mening uttalat, att jämväl ärenden rörande den tekniska *högskoleundervisningen* böra med övriga yrkesutbildningsfrågor läggas till handelsdepartementet.

Departementens inre organisation m. m.

Med avseende å statsdepartementens *inre organisation och arbetssätt samt ordningen för regeringsärendenas beredning och avgörande* hava kommitterade såsom grundprincip för den av kommitterade föreslagna departementsorganisationen — vilken icke avser utrikesdepartementet — uppställt, att *de centrala ämbetsverken förenas med de statsdepartement, till vilka de höra, och organiseras såsom beståndsdelar av dessa departement under benämning departementsavdelning eller departementskontor.* Kommitterade göra emellertid härvid undantag dels för tre mera betydande ämbetsverk, nämligen *kammarkollegiet, statskontoret och kammarrätten,* vilka av särskilda skäl ställts utanför departementsorganisationen, och dels för en del smärre ämbetsmyndigheter, som hava att fullfölja mera speciella statsändamål och åt vilka givits den generella benämningen *anstalter.*

De i departementen såsom avdelningar eller kontor inorganiserade centrala ämbetsverken skola, med bibehållande av sina nuvarande uppgifter och befogenheter såsom centrala verk, för sina regeringsärendens vidkommande därjämte övertaga den departementen nu åliggande beredningen, föredragningen och expedieringen av dessa ärenden. För tillvägagångssättet härvid hava kommitterade i särskilda författningsförslag lämnat detaljerade bestämmelser. På samma gång skulle vid sidan av de inflyttade verken inom varje departement ställas ett *departementskansli* under en *generalsekreterare* som chef för handläggning av ärenden, som icke lämpligen borde ombänderhavas av verken, samt framför allt för bevakande av konstitutionella och formella synpunkter samt för upprätthållande av kontinuitet och tradition i departementsarbetet.

Åt cheferna för departementsavdelningarna har med hänsyn till deras föreslagna befattning med regeringsärendena givits en generell benämning, *departementsdirektörer;* och då generalsekreterarens uppgifter ansetts betinga, att han sättes i samma tjänsteställning som avdelningscheferna, har även han upptagits såsom departementsdirektör.

Enligt kommitterades uppfattning är vid genomförandet av den utav kommitterade föreslagna departementsorganisationen av väsentlig betydelse, att de olika departementsavdelningarna och departementskontoren, förutom i de fall, där särskilda omständigheter påkalla undantag, få lokaler åt sig upplåtna under samma tak som eller i omedelbar närhet av departementschefens och generalsekreterarens ämbetsrum; och departementens *lokalfråga* bör följaktligen enligt kommitterades mening lösas i samband med organisationsfrågan.

Departementschefens yttrande.

Jag har icke ansett mig behöva i detta sammanhang i vidare mån än som nu skett redogöra för departementalkommitterades förslag till förändrad departementsindelning och departementsorganisation, enär den framställning till nu instundande riksdag, som på grundvalen av förliggande förslag bör avlåtas, synes mig av skäl, vilka i det följande skola angivas, böra inskränkas till sådana *ändringar i grundlag,* som utgöra den nödvändiga förutsättningen för erforderliga reformer beträffande *departementsindelningen.* Innan jag närmare ingår på sistnämnda fråga, anhåller jag emellertid att få något beröra departementalkommitterades förslag till *departementens inre organisation* ävensom *departementens löneregleringen.*

Departementens inre organisation.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, innebär departementalkommitterades förslag till departementens inre organisation en genomgripande

omläggning av nuvarande förhållanden och har ansetts icke kunna genomföras utan vidtagande av vissa grundlagsändringar. Det är självfallet, att ett förslag av den stora betydelse och räckvidd som det förevarande fordrar en sorgfällig omprövning och en ingående granskning ur olika synpunkter. Uppgiften vid en reform av denna art måste gå ut på att söka råda bort för de mest kännbara olägenheter, som äro förbundna med det nuvarande förvaltningssystemet, utan att förspilla de väsentliga fördelar, som detta system onekligen innebär. Departementalkommitterades förslag uti ifrågavarande avseende har av det vida övervägande antalet centrala verk, som yttrat sig över detsamma, mötts av betänkligheter, huvudsakligen utmynnande i farhågan, att den oberoende och självständiga ställning, som de centrala verken nu intaga icke blott i den förvaltning, som är åt dem anförtrodd, utan även med avseende å regeringsärendenas handläggning, skulle genom verkens inflyttning i departementen åtminstone i sistnämnda avseende gå förlorad eller väsentligen försvagas. Därjämte har framhållits, bland annat, att föredragningen av regeringsärendena genom centralverkens tjänstemän skulle verka förryckande på arbetet inom verken och i allt fall öka behovet av dessas arbetskrafter. Utan att vilja ingå i bedömande av betydelsen av dessa erinringar anhåller jag få meddela, att jag, särskilt i betraktande av den korta tidrymd, som stått mig till buds för att taga närmare kännedom om denna fråga, för närvarande icke är beredd att i förevarande hänseende göra någon som helst framställning till Kungl. Maj:t. Ett ytterligare skäl för mig att icke taga definitiv ståndpunkt till kommitterades förslag beträffande departementens inre organisation ligger däri, att kommitterade ansett departementens lokalfråga böra lösas i samband med organisationsfrågan. Det sålunda uppkastade tekniskt-ekonomiska spörsmålet, som givetvis har en betydande räckvidd, är icke för närvarande utrett. Av dessa anledningar kan jag icke nu inlåta mig på, i vilken riktning och omfattning ändringar i statsdepartementens inre organisation böra ifrågasättas.

Departementens löneregleringar.

Beträffande frågan om löneregleringar för departementen har av departementalkommitterade, såsom förut nämnts, framlagts ett förslag i sådant hänseende. Detta förslag är i första hand uppgjort i anslutning till kommitterades allmänna organisationssystem och avser allenast departmentskanslierna i deras av kommitterade förordade gestaltning. Vid föredragning den 14 nästlidna januari inför Kungl. Maj:t av fråga om fortsatt tillämpning under år 1915 av den provisoriska löneregleringar för befattningshavare i departementen, som varit gällande från och med år 1911, förutsatte dåvarande chefen för justitiedepartementet, att de förändringar i departementens organisation, som funnes böra genomföras, kunde komma till stånd först under loppet av år 1915, därvid departementschefen vidare anförde, att den slutliga omregleringen av löneförhållandena samtidigt därmed kunde träda i verket, men att efter all sannolikhet härmed torde få anstå till början av år 1916. Vid sådant förhållande borde jämväl för år 1915 under vederbörande huvudtitlar begäras medel å extra stat till den provisoriska regleringen.

Framställningar om extra anslag för ifrågavarande ändamål hava ock till den i mars månad innevarande år upplösta riksdagen gjorts å de särskilda huvudtitlarna och, i den mån dessa huvudtitlar av nämnda riksdag slutbehandlats, blivit bifallna. Vid sådant förhållande torde man icke nu böra ingå på det av kommitterade uppgjorda förslaget i förevarande avseende.

Departementsindelningen och därav berende grundlagsändringar.

I fråga om departementsindelningen är i det föregående omförmält, hurusom från riksdagens sida framställningar i särskilda riksdagsskrivelser gjorts år 1905 om inrättande av ett nytt departement för handel, industri och sjöfart, år 1907 om de sociala ärendenas sammanförande inom ett departement och år 1908 om en mera enhetlig och sakkunnig behandling av ärenden rörande kommunikationer och allmänna arbeten. Departementalkommitterade hava för sin del ansett, att dessa framställningar borde tillmötesgås på sådant sätt, att två nya departement bleve inrättade, ett för handel, industri och sjöfart (handelsdepartementet) och ett för samfärdselsanstalter och allmänna arbeten (kommunikationsdepartementet) samt att ärenden av social natur i så stor omfattning, som lämpligen kunde ske, sammanfördes i civildepartementet.

Vad de sociala ärendena beträffar, tillåter jag mig erinra, att det av riksdagen uttalade önskemålet i huvudsak redan blivit förverkligat genom antagandet vid 1912 års riksdag av Kungl. Maj:ts förslag om inrättande från och med år 1913 av en socialstyrelse såsom ett centralt ämbetsverk under civildepartementet. Detta förslag var grundat på ett av departementalkommitterade gemensamt med kommerskollegiikommittén den 18 november 1911 avgivet betänkande i ämnet, därvid dock socialstyrelsen avsågs att ingå såsom en avdelning av nämnda departement. I berörda betänkande hade ock åt socialstyrelsens ämbetsbefattning givits en större omfattning, i det att däri inrymts även ärenden rörande allmän fattigvård m. m. Det lärer vara givit och har vid socialstyrelsens inrättande jämväl förutsatts, att det av de båda kommittéerna sålunda avgivna förslaget kommer att tagas i förnyat övervägande i samband med prövning av departementalkommitterades organisationsplan i dess helhet.

Till prövning föreligga sålunda nu närmast departementalkommitterades förslag till inrättande av ett handels- och ett kommunikationsdepartement och, beträffande handelsdepartementet, departementalkommitterades och kommerskollegiikommitténs i särskilt betänkande avgivna framställning i fråga om organisationen av detta departement. Därjämte ingår i departementalkommitterades förslag beträffande departementsindelningen, såsom förut nämts, en hemställan om lantförsvars- och sjöförsdepartementens förening till ett departement, försvarsdepartementet. Samtliga nu nämnda framställningar äro av beskaffenhet att förutsätta ändringar i rikets grundlagar, vartill kommitterade jämväl avgivit förslag.

§§ 4, 5 och 6 regeringsformen.

I sådant hänseende hava kommitterade — efter erinran att i § 6 regeringsformen föreskrives, att av statsrådets ledamöter åtta skola vara chefer och föredragande, var för sitt av de i samma paragraf uppräknade, nu bestående departementen — anfört följande.

»Statsdepartementens antal och benämningar äro sålunda enligt gällande svensk statsrätt fastslagna i grundlag. Att emellertid bestämmelserna härom icke äro av grundlags natur, synes kommitterade påtagligt. Deras betydelse är närmast att angiva normerna för det sätt, varpå centralförvaltningen skall vara för sin verksamhet i högsta instans uppdelad, och bestämmelserna i fråga äga följaktligen icke konstitutionell, utan administrativ karaktär. Deras historiska tillkomst synes ock giva vid handen, att de influtit i grundlagen huvudsakligen av den anledning, att de utgöra ett led i det system, departementalstyrelsen, som år 1840 genomfördes, och bildade en motsvarighet till statssekreterarnas förut i grundlag beskrivna särskilda verksamhetsområden.

Men frånsett de nu anförda mera teoretiska invändningarna mot departementsindelningens inrymmande i grundlag, har för kommitterade vid denna frågas bedömande en annan omständighet av praktisk innebörd varit bestämmande. Det synes nämligen kommitterade otvivelaktigt att, med hänsyn till vikten av statsförvaltningens anpassning efter samhällsutvecklingens krav, det ofta nog måste framstå såsom en kännbar olägenhet, att ifrågavarande stadganden äro bundna vid de tunga former, som äro gällande för ändring av grundlag. För sådan ändrings genomförande erfordras nämligen, att sammanstämmande beslut fattas av Konungen och två lagtima riksdagar samt att mellan de båda riksdagarna nya val i hela riket förrättats till andra kammaren.

Det torde vara så mycket mera angeläget, att förevarande stadganden bliva i samband med den nu ifrågasatta departementsreformen uteslutna ur regeringsformen, som behovet av rörligare och smidigare former uti ifrågavarande avseende helt visst framgent kommer att starkare framträda i bredd med en livligare växelverkan mellan statsförvaltningen och samhällslivet i det hela.

Denna fråga har redan vid ett tidigare tillfälle varit föremål för uppmärksamhet. Med anledning av propositionen till 1868 års riksdag om inrättande av ett nytt departement för näringar, kommunikationer och allmänna arbeten avgav konstitutionsutskottet ett förslag till grundlagsändringar, innefattande, förutom annat, att departementens antal och namn skulle ur grundlagarna försvinna och göras till föremål för en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Utskottet anförde därvid, bland annat, att man därigenom vunne den fördelen att, efter den plan, som för förvaltningens ordnande kunde komma att utstakas, densamma finge efter hand utveckla sig utan hinder av några bestämmelser i grundlagen; och Kungl. Maj:t skulle på så sätt lämnas friare händer att, om Kungl. Maj:t så funne för gott, företaga den jämnare fördelning av ärendena mellan de särskilda departementen, som enligt utskottets förmenande vore av behovet påkallad, men som nu kunde möta hinder redan av departementens i grundlag utsatta namn. Konstitutionsutskottets förslag vann emellertid ej riksdagens bifall.

Går man till utlandet, finner man, att de europeiska ländernas statsförfattningar i allmänhet ej innehålla några bestämmelser om departementsindelningen. Endast Sachsen och Württemberg torde härifrån utgöra undantag. Föreskrifter om departementsindelningen äro i andra länder vanligen utfärdade i administrativ väg genom beslut, meddelade av statsöverhuvudet, som därvid endast bindes av representationens rätt till anslags beviljande (så i Norge, Danmark, Preussen, Bayern, Österrike, Frankrike, Belgien, Nederländerna och Italien).

Vid övervägande, huru förevarande spörsmål, under den av kommitterade antagna förutsättningen, att bestämmelserna om departementsindelningen ur grundlagarna uteslutas, lämpligast bör lösas, kan ifrågasättas, om ej bestämmandet av departementsindelningen, helt och hållet borde läggas i Kungl. Maj:ts hand. Härigenom vunnes, icke blott att en omläggning kunde, när så vid regeringsbildande eller eljest funnes ändamålsenligt, genom en av Kungl. Maj:t utfärdad stadga vidtagas med avseende å departementens antal och namn, utan ock att Kungl. Maj:t ägde full frihet att i nämnda ordning genomföra de förändringar beträffande ärendenas fördelning i övrigt mellan departementen, som föreliggande förhållanden kunde betinga. Men om ock en dylik anordning ur angivna synpunkter skulle medföra beaktansvärda fördelar, hava kommitterade icke ansett tillrådligt, att ett sådant steg nu tages, särskilt i betraktande därav, att en dylik utsträckt rätt

för Kungl. Maj:t, churu tillämpad i de flesta europeiska stater, icke överensstämmer med våra förvaltningsförhållanden, sådana de historiskt utvecklat sig. Kommitterade hava vid sådant förhållande trott, att förevarande spörsmål bör lösas på följande sätt. I regeringsformens § 6 utsäges allenast, att statsdepartement skola finnas för de särskilda förvaltningsgrenarna. Härmed är departementalstyrelsens princip i grundlag fastslagen. Vidkommande departementens antal hänvisas därefter i regeringsformen till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Härigenom har man å ena sidan lättat bestämmelserna om departementsindelningen från de tyngande garantier, med vilka grundlagsbud äro omgärdade, och å andra sidan genom dessa bestämmelsers klädande i lagform berett den stadga åt departementsindelningen, som kan anses erforderlig och lämplig. Ur synpunkten av förvaltningens stabilitet har det ock synts kommitterade önskvärt, att i omförmälda lag i allmänna ordalag angivas statsdepartementens huvudsakliga verksamhetsområden; och ett omnämnande av denna omständighet har då jämväl ansetts böra intagas i § 6 regeringsformen.»

Departementalkommitterade hava vidare föreslagit, att ett av kommitterades nu nämnda hemställan betingat tillägg måtte göras till § 6 regeringsformen av innehåll, att chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, kallas minister för utrikes ärendena. Kommitterade hava härom anfört:

»Det i § 6 regeringsformen nu förekommande stadgandet därom, att ett visst antal av statsrådets ledamöter skall vara chefer och föredragande, var för sitt av de i samma paragraf angivna departementen, innehåller ock den föreskrift, att ministern för utrikes ärendena skall vara chef för utrikesdepartementet. Då omförmälda stadgande i sin helhet av kommitterade ur paragrafen uteslutits och ersatts med i det föregående angivna bestämmelser, har härav blivit en följd, att jämväl benämningen minister för utrikes ärendena å chefen för utrikesdepartementet ur paragrafen bortfallit. Ifrågavarande benämning, vilken närmast torde hava föranletts av behovet för chefen för nämnda departement att i den utrikes brevväxlingen bära denna titel och även har sitt berättigande däri, att han i olikhet med de övriga departementscheferna utövar verkliga ministerfunktioner, förekommer även i andra paragrafer i regeringsformen (§§ 11 och 34) och kan sålunda anses hava vunnit hävd i vår grundlagstiftning.»

Kommitterade hava med hänsyn härtill ansett, att till § 6 regeringsformen bör fogas ett tillägg av nyss angivet innehåll.

I samband med departementsindelningen hava departementalkommitterade till behandling upptagit frågan om statsrådets sammansättning i det hela. Därvid hava kommitterade av angivna skäl förklarat sig, principiellt sett, hålla före, att en minskning i det nuvarande antalet konsultativa statsråd icke bör äga rum, och kommitterade hava alltså utgått från, att statsrådet skall bestå av tolv medlemmar, nämligen nio departementschefer och tre konsultativa statsråd.

»Om ock en sådan sammansättning av statsrådet — fortsätta kommitterade — bör betraktas såsom det normala och i regel måste anses ur det allmännas synpunkt vara mest tillfredsställande, synes det dock givet, att undantagsfall kunna inträffa, då svårigheter möta att bilda en homogen regering av ett så stort antal ledamöter. Det kan vid ett sådant tillfälle befinnas lämpligt, att chefskapet för två av departementen, vare sig för längre eller kortare tid, lägges i händerna på *en* person eller att de konsultativa statsrådens antal inskränkes eller ock möjligen, att båda dessa eventualiteter samtidigt inträffa. Nämnda svårig-

heter vid regeringsbildande ökas naturligen, i den mån Konungens rådgivare med den fortgående utvecklingen mera än hittills erhålla karaktären av en politisk ministär. Man kan ock förutse, såsom väl under gångna tider vid enstaka tillfällen förekommit, att vid en statsrådsledamots avgång ur regeringen vanskligheter yppa sig att finna en lämplig efterträdare åt honom och att vid sådant förhållande den bästa utvägen befinnes vara att inom det kvarvarande statsrådet verkställa en genom avgången påkallad omreglering, utan att någon ny statsrådsledamot utses. Redan nu har hänt, att en departementschef vid vakans tillfälligt förestått två departement, ehuru tvivelaktigt torde vara, huruvida detta varit förenligt med den nuvarande lydelsen av § 6 regeringsformen. Vad särskilt en eventuell minskning i de konsultativa statsrådens antal beträffar, låter det sig exempelvis väl tänka, att en regering, i vilken ett avsevärt antal ämbetsmän inginge, skulle kunna under kortare tid fungera på ett tillfredsställande sätt, utan att den räknade fullt antal konsultativa statsråd.

På grund härav hysa kommitterade den uppfattningen, att antalet statsrådsledamöter icke bör såsom nu i grundlagen fixeras, utan att åt Konungen bör lämnas rätt att efter vid varje särskilt tillfälle sig företeende omständigheter bestämma detsamma, dock med den begränsning, att antalet icke får överstiga tolv eller understiga tio. Härigenom har möjlighet beretts att vid vissa undantagsfall bilda en mindretalig regering — i allmänhet torde icke kunna förutsättas, att antalet statsrådsledamöter kommer att understiga det nuvarande antalet elva — på samma gång man genom bestämmandet av minimiantalet statsrådsledamöter till tio givit uttryck däråt, att nämnda antal med hänsyn till statsförvaltningens uppdelning på nio departement är det lägsta, som kan anses bjuda erforderlig trygghet för förvaltningens behöriga handhavande. Stadgandet om statsrådsledamöternas antal har av kommitterade flyttats från § 5 till § 4 regeringsformen av anledning, att genom dess införande i sistnämnda paragraf med minsta redaktionsförändring tydligt blir utsagt, att bestämmandet av antalet ligger i Konungens hand. Föreskriften därom, att fader och son eller bröder ej på en gång må vara ledamöter av statsrådet, har i samband med bestämmelsen om statsrådsledamöternas antal jämväl överförts från § 5 till § 4. I följd härav har § 5 regeringsformen undergått nödig jämkning i redaktionen. Slutligen har i § 6 regeringsformen intagits den allmänna bestämmelsen, att Konungen bland statsrådets ledamöter utnämner chefer och föredragande för de olika departementen.»

Kommitterade hava därjämte erinrat att, då kommitterades förslag förutsätter, att de konsultativa statsråden kunna vara färre än tre, den i § 6 regeringsformen intagna föreskriften därom, att bland dem minst två böra hava förvaltat civil beställning, redan av denna anledning icke kunnat kvarstå i sin nuvarande form. Kommitterade hava funnit denna bestämmelse mindre tillfredsställande jämväl ur den synpunkten att, även då tre konsultativa statsråd ingå i regeringen, det icke synes böra oundgängligen fordras, att två av dem uppfyllt berörda villkor. Med hänsyn härtill och av i övrigt anförda skäl har ifrågavarande stadgande av kommitterade knutits till regeringskollegiet i dess helhet. Nu omhandlade föreskrift har fått sin plats i § 4 regeringsformen.

På grund av vad sålunda från kommitterades sida anförts, hava kommitterade föreslagit, att §§ 4, 5 och 6 regeringsformen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

§ 4.

Konungen äger att allena styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskriver; inhämte dock, i de fall, här nedanföre stadgas, underrättelse och råd av ett statsråd. Till ledamöter av statsrådet kallar och utnämner Konungen minst tio, högst tolv kunnige, erfarne, redlige och alltmänt aktade, infödde svenske män av den rena evangeliska läran. Ej må fader och son eller bröder på en gång vara ledamöter av statsrådet. Av statsrådets ledamöter böra minst två hava förvaltat civil beställning.

§ 5.

Statsrådets ledamöter äga att alla i statsrådet förekommande ärenden övervara. Konungen utnämne en av dem att vara statsminister och statsrådets främste ledamot.

§ 6.

För de särskilda förvaltningsgrenarna skola finnas statsdepartement till det antal, som bestämmes genom en av Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements huvudsakliga verksamhetsområde.

Den närmare fördelningen av ärendena, departementen emellan, bestämmes av Konungen genom en särskilt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

Bland statsrådets ledamöter utnämner Konungen chefer och föredragande för de olika departementen. Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, kallas minister för utrikes ärendena.

Av de centrala verk och andra myndigheter, som avgivit utlåtanden över departementalkommitterades betänkande, hava endast de, vilkas förvaltningsområden beröras av de föreslagna nya handels- och kommunikationsdepartementen eller av den ifrågasatta sammanslagningen av lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen, yttrat sig i fråga om kommitterades förslag till departementsindelning. Någon meningsskiljaktighet har därvid icke yppat sig bland ifrågavarande myndigheter beträffande lämpligheten att inrätta särskilda handels- och kommunikationsdepartement. Däremot har förslaget att förena de båda försvarsdepartementen till ett departement avstyrkts av samtliga marina myndigheter ävensom av chefen för generalstaben.

Av det förut sagda framgår, huruledes frågan om ändringar i departementsinledningen sedan lång tid tillbaka stått på dagordningen, och det lärer ej lida något tvivel, att denna fråga, sedan densamma blivit underkastad en ingående behandling av departementalkommitterade och, såvitt angår det föreslagna handelsdepartementet, jämväl av kommerskollegiikommittén, nu befinner sig i det läge, att åtgärder böra vidtagas för att bringa den till lösning. Det måste anses vara av så mycket större intresse, att åtgärder i sådant syfte snarast möjligt åvägabringas, som denna angelägenhet givetvis är av genomgripande betydelse för arbetet inom statsförvaltningen. Effektiviteten av detta arbete synes mig nämligen i väsentlig mån vara beroende därav, att åt de olika större eller mindre grenarna av förvaltningen beredas den plats och det utrymme inom organisationen,

som deras vikt kräver. Det lärer ock vara påtagligt, att genom den snabba utveckling, som under de senare årtiondena gjort sig gällandena inom nästan alla samhällslivets områden, icke minst i ekonomiskt avseende, i förening med den starka tendens till utvidgad statsverksamhet, vilken gått hand i hand med denna utveckling, behovet av reformer i departementsindelningen numera blivit i särskilt hög grad framträdande.

Med hänsyn därtill, att de konstitutiva bestämmelserna rörande departementsindelningen och, i samband därmed, statsrådets sammansättning äro inrymda i §§ 4, 5 och 6 regeringsformen, måste den närmaste åtgärden för förverkligandet av det angivna syftemålet vara att genomföra nödiga ändringar i dessa lagrum ävensom sådana ändringar i vissa andra paragrafer av grundlagarna, som därav bliva en följd. Gången av detta ärendes behandling skulle då bliva att, under förutsättning att Kungl. Maj:t ville till den nu sammanträdande riksdagen, vilken är den sista i löpande treårsperiod för andra kammaren, avlåta framställning rörande de grundlagsändringar, om vilka jag i det följande ärnar göra hemställan, och förslag i ämnet av nämnda riksdag antages såsom vilande, detta förslag kunde slutgiltigt bifallas av 1915 års riksdag. Sistnämnda riksdag skulle därefter få till sig hänskjutna de lagstiftnings-, organisations- och anslagsfrågor, vilka må betingas av en reformerad departementsindelning.

Såsom jag redan förut anfört, anser jag frågan om departementens inre organisation icke ännu vara mogen för avgörande. Jämväl spörsmålet om förändrad departementsindelning torde, såvitt angår det närmare bestämmandet av sättet för dess ordnande, behöva underkastas förnyat övervägande. Det förslag till grundlagsändringar, som jag har för avsikt att nu framlägga, bör därför enligt min mening vara så avfattat, att det såvitt möjligt lämnar statsmakterna fria händer att vidtaga de reformer med avseende å departementsindelningen, som efter prövning av alla därpå inverkande omständigheter kunna befinnas vara de lämpligaste.

Även en annan synpunkt synes mig vid uppgörandet av förevarande förslag till grundlagsändringar böra vinna beaktande, den nämligen, att i förslaget icke böra ingå andra ändringar än sådana, som med nödvändighet betingas av de reformer i departementsindelningen, som kunna ifrågakomma att genomföras. Grundlagarnas egen natur bjuder, att de icke böra rubbas i något hänseende, försåvitt icke sådan rubbning är ovillkorligt påkallad av föreliggande behov.

Efter angivande av dessa allmänna synpunkter anhåller jag få övergå till granskning av departementalkommitterades förslag till ändringar i §§ 4, 5 och 6 regeringsformen.

Kommitterade hava till en början föreslagit, att de nu i § 6 regeringsformen intagna bestämmelserna om departementens antal och benämningar skola flyttas från regeringsformen till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag. Vad kommitterade till stöd för detta sitt förslag anfört är givetvis förtjänt av beaktande. Det kan sålunda ej förnekas, att nämnda bestämmelser i väsentlig mån äro av administrativ art samt att ett frigörande av dessa bestämmelser från deras karaktär av grundlagsstadganden skulle bereda en ökad och understundom behövlig möjlighet att anordna departementsindelningen efter de särskilda krav, som vid olika tidslägen föreligga. Det oaktat kan jag ej ansluta mig till kommitterades förslag, såsom helhet betraktat. Jag håller nämligen före, att departementsindelningen icke bör helt berövas den stadga, som sammanhänger

med de nuvarande bestämmelsernas egenskap av grundlagsstadganden. Ett antagande av kommitterades förslag skulle enligt mitt förmenande innebära ett större avsteg från nu bestående förhållanden än som kan anses erforderligt och lämpligt. Den föreliggande frågan synes mig i stället böra lösas på sådant sätt, att i regeringsformen inrymmes stadgande, dels att för särskilda grenar av rikets styrelse skola finnas lägst åtta, högst tio statsdepartementet och dels att departementens antal bestämmes inom dessa gränser i särskild av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag, vilken tillika angiver varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde. Det av kommitterade framhållna behovet av rörligare och smidigare former i avseende å departementsindelningen lärer i fullt tillräcklig mån bliva tillgodosett även med det av mig nu framställda förslaget.

Genom bestämmandet av departementens antal till lägst åtta — det nuvarande antalet — och högst tio, har givits en ram, inom vilken departementsindelningen otvivelaktigt skall kunna på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas. Maximiantalet medger sålunda inrättande av två nya departement med bibehållande av samtliga de nu bestående departementen (exempelvis inrättande av ett handels- och ett kommunikationsdepartement med bibehållande, jämte övriga departement, av lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen såsom skilda departement).

Mot införande i regeringsformen av det utav kommitterade förordade tillägget beträffande ministern för utrikes ärendena har jag i sak icke något att erinra. Ordalydelsen av detta synes mig dock erhålla en lämpligare avfattning, därest det formuleras sålunda: »Chefen för det departement, till vilket utrikes ärendena höra, är minister för utrikes ärendena».

Kommitterade hava vidare hemställt, att antalet statsrådsledamöter icke måtte såsom nu i grundlagen fixeras, utan att åt Konungen måtte lämnas rätt att efter vid varje särskilt tillfälle föreliggande omständigheter bestämma detsamma, dock med den begränsning, att antalet icke finge understiga tio eller överstiga tolv. I utvecklingen av detta sitt förslag hava kommitterade omförmält, hurusom vid regeringsbildande eller eljest kunde finnas lämpligt, att chefskapet för två av departementen vare sig för längre eller kortare tid lades i händerna på *en* person eller att de konsultativa statsrådens nuvarande antal inskränktes eller ock möjligen, att förändring i båda dessa avseenden samtidigt vidtoges; och kommitterades grundlagsändringsförslag har ock formulerats i syfte att möjliggöra sådana jämkningar i statsrådet sammansättning.

Med hänsyn till vad jag i det föregående yttrat därom, att andra grundlagsändringar icke böra genomföras än sådana, som ovillkorligt betingas av den nu ifrågasatta reformen, anser jag mig icke kunna biträda kommitterades uppfattning vare sig i det avseendet, att en departementschef skulle kunna på ett mera stadigvarande sätt förestå två departement eller att bland statsrådets ledamöter skulle kunna ingå färre konsultativa statsråd än tre; och jag finner kommitterades förslag i dessa delar jämväl ur andra synpunkter icke vara att förorda.

Beträffande förstnämnda spörsmål är, som bekant, i § 6 regeringsformen i dess nuvarande lydelse fastslaget, att i spetsen för varje departement skall stå en statsrådsledamot som chef och föredragande. Denna grundsats är enligt min mening av den betydelse för statsförvaltningens behöriga handhavande, att densamma icke — låt vara endast i undantagsfall — bör eftergivas. Med den betydande omfattning, som regeringsärendena under nuvarande förhållandena äga,

skulle säkerligen en alltför stor och till sitt innehåll alltför olikartad arbetsbörda komma att vila på den statsrådsledamot, som samtidigt stode i spetsen för två departement, för att erforderlig garanti skulle föreligga, att denne skulle kunna utöva en planmässig och initiativkraftig ledning inom vederbörande förvaltningsgrenar. Det synes mig ock, som skulle en dylik anordning kunna komma att motverka syftet med inrättandet av nya departement, då ju betydelsen och gagnet av ett nytt departement icke minst består däri att de samhällsintressen, som departementet kommer att företräda, bliva tillförsäkrade att alltid erhålla en särskild representant inom statsrådet. I allt fall bör väl någon tids erfarenhet, efter det ett eller flera nya departement inrättats, avvaktas i fråga om behovet av den utav kommitterade sålunda ifrågasatta reformen, innan man skrider till vidtagandet av en dylik för våra förvaltningsförhållanden främmande åtgärd.

Såsom nyss nämndes, finner jag mig icke heller kunna ansluta mig till kommitterades tanke att bereda väg för en anordning, varigenom möjliggöres, att de konsultativa statsrådens antal bleve mindre än tre. Det maktpåliggande och ansvarsfulla arbete, som vilar på de konsultativa statsråden och som av kommitterade själva starkt betonats, synes mig med nödvändighet kräva, att deras antal icke förutsättes vid något tillfälle bliva lägre än det nuvarande. Och för visso kommer detta arbete i betraktande av den snabbt fortgående samhällsutvecklingen och vid en eventuell tillkomst av ett eller flera nya departement att alltjämt ökas. Kommitterade hava också för sin del i princip givit sitt erkännande åt behövligheten av tre konsultativa statsrådsledamöter. Det torde även förtjäna uppmärksammas, att varken vid jordbruksdepartementets tillkomst eller vid regeringsrättens inrättande, vid vilka båda tillfällen frågan om nedsättning av de konsultativa statsrådsledamöternas antal var före, någon åtgärd ansetts böra vidtagas i nu nämnt syfte.

Kan jag sålunda icke understödja kommitterades uppfattning i nu nämnda båda avseenden, följer därav, att kommitterades hemställan, att antalet statsrådsledamöter måtte i regeringsformen bestämmas till minst tio och högst tolv, icke heller kan av mig biträdas. Enligt min mening bör, liksom för närvarande är fallet, i regeringsformen uttryckligen angivas, att en statsrådsledamot skall vara chef och föredragande för varje departement ävensom att i statsrådet skola ingå tre konsultativa statsrådsmedlemmar. Statsrådsledamöternas antal, som med de nuvarande åtta departementen är elva, kommer alltså enligt det av mig avgivna förslaget att höjas i den mån nya departement tillskapas, därest ej samtidigt reduktion av de nuvarande departementens antal genomföres. En begränsning i antalet är dock i varje fall given genom bestämmelsen om, att *departementens* antal icke får överstiga tio.

Vid det förhållandet att enligt det av mig sålunda framställda förslaget någon minskning av de konsultativa statsrådets antal icke skulle inträda, synes anledning icke föreligga att, på sätt kommitterades förslag innebär, vidtaga ändring av det i § 6 regeringsformen intagna stadgandet, att bland de konsultativa statsråden minst två böra hava förvaltat civil beställning.

Föreskrifterna om departementsindelningen, med deras av mig föreslagna innehåll, torde böra flyttas från § 6 till § 5 av det skäl, att dessa föreskrifter bliva grundläggande för bestämmelserna om statsrådets sammansättning och därför böra i regeringsformen föregå stadgandena därom; varefter dessa sistnämnda

stadganden, med de ändringar, som föranledas av vad här ovan anförts, böra inrymmas i § 6 regeringsformen.

På sätt kommitterade hemställt, bör därjämte bestämmelsen, att fader och son eller bröder ej må på en gång vara ledamöter av statsrådet, få sin plats i § 4 i stället för, såsom nu är fallet, i § 5.

Därest min i det föregående i enlighet med departementalkommitterades förslag gjorda framställning därom, att departementens benämningar skola ur regeringsformen uteslutas, vinner Kungl. Maj:ts bifall, följa härav, på sätt jämväl av kommitterade framhållits, såsom omedelbar konsekvens vissa mindre ändringar i andra paragrafer såväl i regeringsformen som i riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen.

Sådana konsekvensändringar böra vidtagas i § 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33 och 43 riksdagsordningen samt 1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

§ 15 regeringsformen.

Den här åsyftade förändringen i § 15 regeringsformen, vilket lagrum omhandlar sättet för kommandoärendenas handläggning, avser, att orden »den bland krigsdepartementens chefer, till vars departement ärendet hörer» skola utbytas mot »chefen för det departement, dit ärendet hörer».

Denna formulering, som av kommitterade förordats under den antagna förutsättningen, att lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen bleve sammanslagna till ett departement, lämpar sig väl även för den händelse att de båda försvarsdepartementen komma att bibehållas såsom skilda departement. Då formuleringen sålunda ej föregriper organisationen av lant- och sjöförsvarets högsta förvaltning, har jag icke något att däremot erinra.

§§ 6, 10, 20, 32 och 33 riksdagsordningen.

I §§ 6, 10, 20, 32 och 33 riksdagsordningen synes ordet »justitiedepartementet» böra ersättas med »det departement, till vilket justitieärendena höra», av den nyss nämnda anledningen, att departementens benämningar äro avsedda att flyttas ur grundlagarna till en av Konungen och riksdagen gemensamt stiftad lag.

§ 43 riksdagsordningen.

I § 43 mom. 1 riksdagsordningen, vari jordbruksutskottets åligganden äro angivna, böra enligt kommitterades förslag i stället för »de under jordbruksdepartementet lydande ärenden» insättas »ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar» av det skäl, att dessa ärenden närmast motsvarade inbegreppet av jordbruksdepartementets förvaltningsområde. Då emellertid de särskilda departementens huvudsakliga verksamhetsområden föreslås skola bestämmas genom en särskild lag, synes den av kommitterade föreslagna avfattningen vara mindre lycklig, enär därigenom i grundlag varder, låt vara indirekt, fastslaget, vilka ärendesgrupper skola utgöra det huvudsakliga området för jordbruksdepartementets verksamhet. Det torde däremot vara lämpligt att utbyta ifrågavarande uttryck mot ordet »jordbruksärenden», vilket så mycket mindre synes kunna giva anledning till misstolkning, som detsamma är använt redan i § 39 mom. 1 riksdagsordningen såsom åsyftande *alla till jordbruksdepartementet hörande ärenden* och i övrigt redan nu förekommer i § 43 mom. 1 riksdagsordningen. Härav är en följd, att jag icke kan biträda ett av kommitterade på nyss angiven grund framställt förslag, att i stället för ordet »jordbruksärenden» i § 39 mom. 1 riksdagsordningen skulle insättas »ärenden rörande jordbruk, domäner och skogar».

1 § 4:o tryckfrihetsförordningen.

Vidtagandet av den utav mig föreslagna ändringen i §§ 6, 10, 20, 32 och 33 riksdagsordningen skulle konsekvent medföra, att ordet »justitiedepartementet» på alla i tryckfrihetsförordningen förekommande ställen (1 § 4:o, 5:o och 8:o, 4 § 1:o, 2:o, 3:o, 4:o, 5:o, 6:o, 10:o, 11:o och 12:o samt 5 § 8:o, 11:o, 12:o och 13:o) utbyttes mot »det departement, till vilket justitieärendena höra». Då emellertid tryckfrihetsförordningen, om ock av grundlags natur, icke kan anses äga den fundamentala betydelse som övriga grundlagar samt densamma lärer inom en nära framtid komma att undergå en behövlig revision, i vilket hänseende särskilda kommitterade inom justitiedepartementet den 20 december 1912 avgivit betänkande, har det synts mig mindre lämpligt att nu genomföra en sådan ändring i samtliga dessa lagrum. Därjämte är att märka, att fråga av nyssnämnda kommitterade väckts därom, att den befattning med övervakandet av skrifters allmängörande och med de s. k. ordningsmålen, som nu enligt tryckfrihetsförordningen är tillagd chefen för justitiedepartementet, borde överflyttas till andra myndigheter. Det synes mig med hänsyn härtill vara tillfyllest att i detta sammanhang vidtaga endast den ändring i tryckfrihetsförordningen, att omedelbart efter orden »chefen för justitiedepartementet» i 1 § 4:o — där justitiedepartementet först omnämnes i tryckfrihetsförordningen — infogas följande tillägg: »med vilken i denna lag förstås chefen för det departement, vartill justitieärendena höra».

§ 38 riksdagsordningen.

Departementalkommitterade hava vidare ansett, att den lag, till vilken i regeringsformen hänvisas beträffande departementsindelningen, bör tillhöra konstitutionsutskottets handläggning, samt hemställt, att en härav föranledd ändring i § 38 mom. 2 riksdagsordningen måtte vidtagas. Kommitterade hava därvid erinrat, att vid den reglering av de ständiga riksdagsutskottens verksamhet, som år 1909 genomfördes och som närmast avsåg att råda bot för arbetsmaterialets ojämna fördelning mellan dessa utskott, från lagutskottet till konstitutionsutskottet överflyttats komunallagstiftningen ävensom en del speciella lagstiftningsfrågor, vilka hava konstitutionell innebörd. Det har synts kommitterade, att man borde fortgå på den sålunda inslagna vägen samt att det även sakligt sett vore lämpligt, att konstitutionsutskottet finge hand om ifrågavarande lag.

Enligt den av mig föreslagna nya lydelsen av § 5 regeringsformen skola i berörda lag bestämmas departementens antal inom de i sagda paragraf angivna gränserna ävensom varje departements benämning och huvudsakliga verksamhetsområde. Förslag till sådan lag kan icke för närvarande framläggas, då det av mig avgivna förslaget till grundlagsändringar, såsom i det föregående är framhållet, endast avser att vid nästinstundande riksdag bereda väg för den förändrade departementsindelning, som vid en därefter följande riksdag må komma att beslutas.

Beträffande förevarande lag, vilken lämpligen synes kunna erhålla rubriken »lag om statsdepartementen», bör givetvis stadgande i riksdagsordningen intagas, vilket av de ständiga utskotten har att behandla frågor om stiftande, ändring, förklaring och upphävande av densamma. Denna lags natur samt hänsynen till en lämplig arbetsfördelning mellan de ständiga utskotten synas mig böra föranleda, att nämnda frågors handläggning, på sätt av kommitterade föreslagits, överlämnas till konstitutionsutskottet. Ett härav betingat tillägg till § 38 mom. 2 riksdagsordningen har följaktligen upptagits bland de grundlagsändringar, varom jag nu anhåller om att få göra framställning.

Övriga av departementalkommitterade föreslagna ändringar i grundlagarna synas mig icke vara av beskaffenhet, att de böra i detta sammanhang upptagas till prövning.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ur protokollet:
Gunnar Fogelmarck.